

LẬP TRÌNH HỆ THỐNG

ThS. Đỗ Thị Thu Hiền
(hiendtt@uit.edu.vn)

TRƯỜNG ĐH CÔNG NGHỆ THÔNG TIN - ĐHQG-HCM
KHOA MẠNG MÁY TÍNH & TRUYỀN THÔNG
FACULTY OF COMPUTER NETWORK AND COMMUNICATIONS

Tầng 8 - Tòa nhà E, trường ĐH Công nghệ Thông tin, ĐHQG-HCM
Điện thoại: (08)3 725 1993 (122)

Ôn tập cuối kỳ

Nội dung

- **Các nội dung ôn tập:**
 - Các thành phần của hệ thống
 - Assembly Instruction (AT&T)
 - Lập trình mức máy tính
- **Giải đáp các bài tập**

Nội dung

- **Các nội dung ôn tập:**
 - Các thành phần của hệ thống
 - Assembly Instruction (AT&T)
 - Lập trình mức máy tính
- **Giải đáp các bài tập**

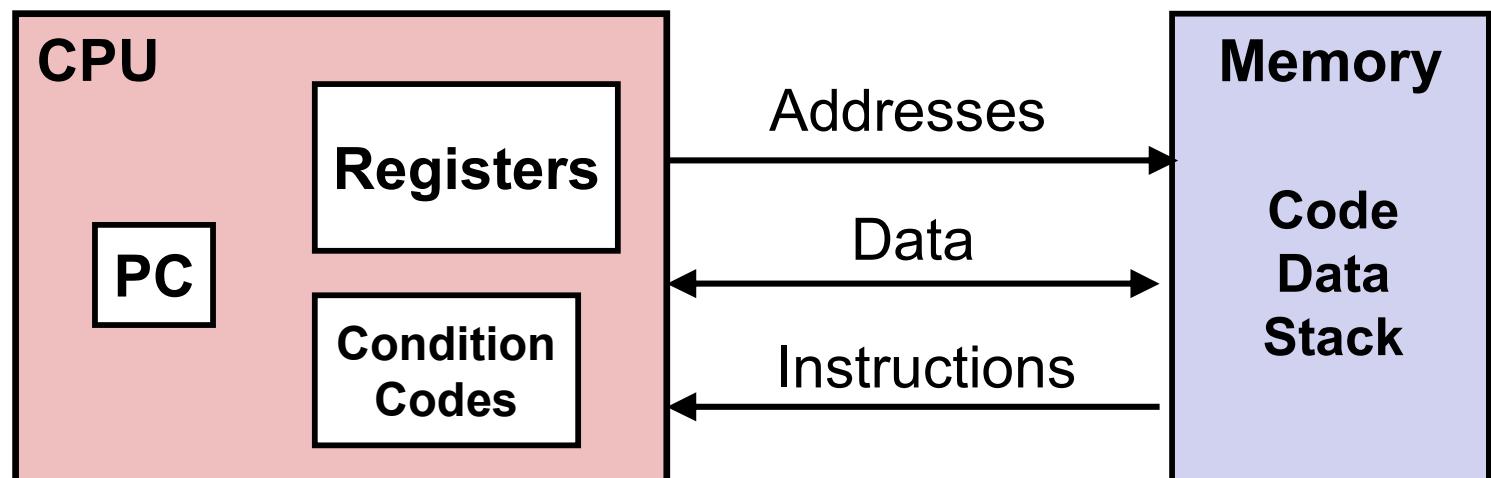
Các thành phần của hệ thống

■ CPU

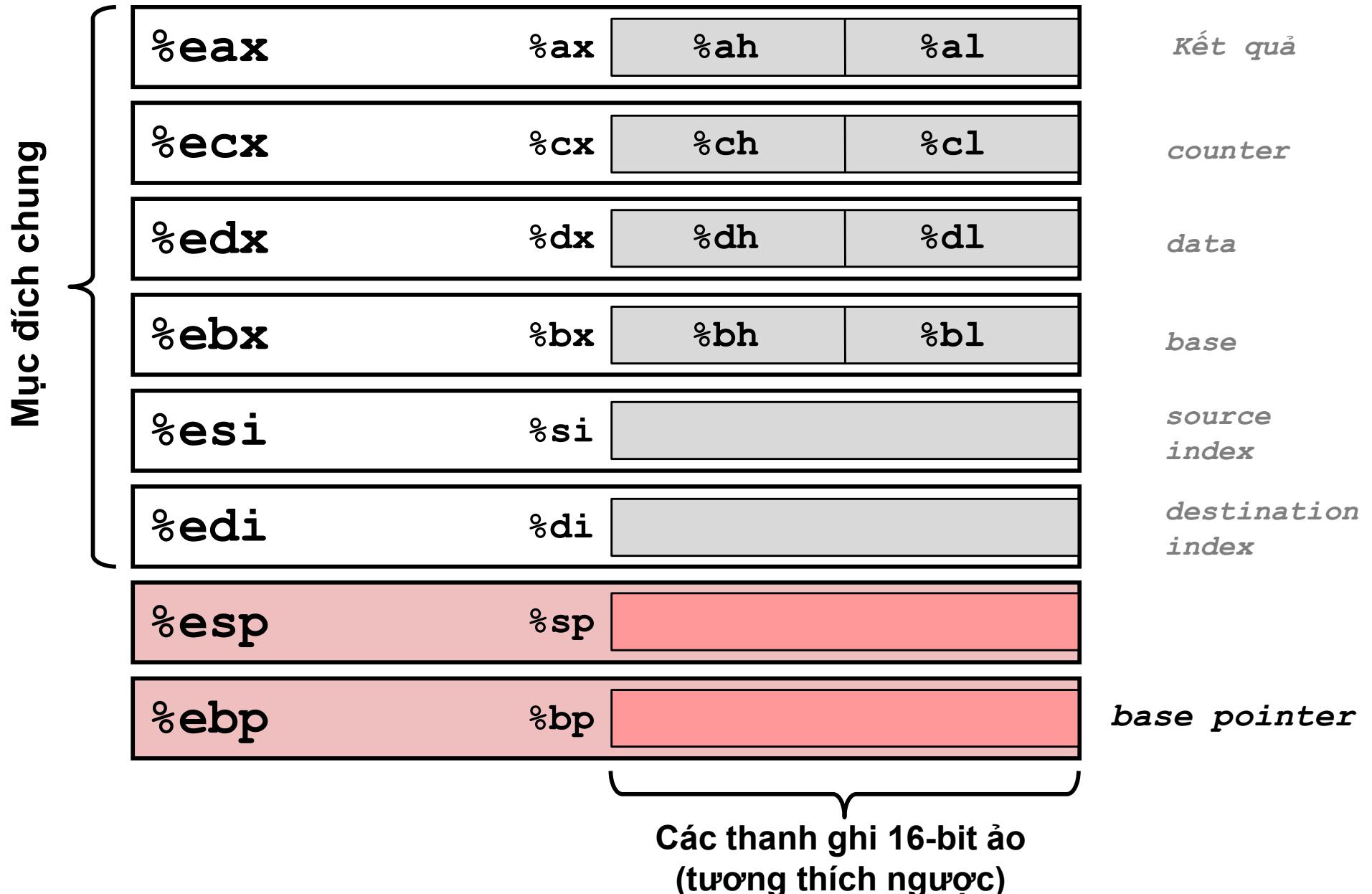
- Bộ tính toán ALU
- Thanh ghi (Register)
- Bộ nhớ cache (L1, L2, L3)

■ Bộ nhớ chính

■ Ổ đĩa: SSD, HDD

Các thanh ghi IA32 – 8 thanh ghi 32 bit

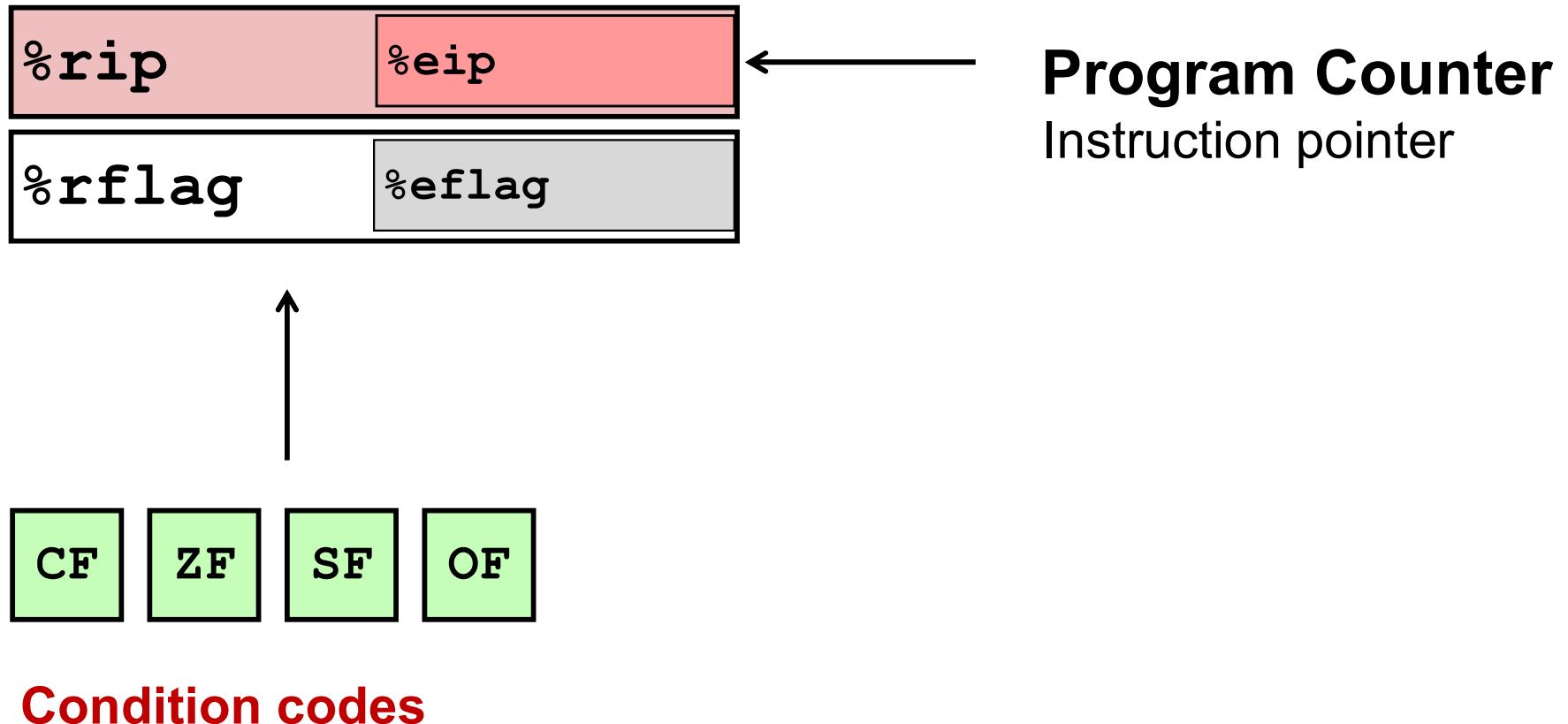
Các thanh ghi trong x86-64

%rax	%eax
%rbx	%ebx
%rcx	%ecx
%rdx	%edx
%rsi	%esi
%rdi	%edi
%rsp	%esp
%rbp	%ebp

%r8	%r8d
%r9	%r9d
%r10	%r10d
%r11	%r11d
%r12	%r12d
%r13	%r13d
%r14	%r14d
%r15	%r15d

16 thanh ghi 64 bit

Một vài thanh ghi đặc biệt

Nội dung

- **Các nội dung ôn tập:**
 - Các thành phần của hệ thống
 - Assembly Instruction (AT&T)
 - Lập trình mức máy tính
- **Giải đáp các bài tập**

Khác biệt giữa các định dạng AT&T vs Intel

■ Khác biệt giữa 2 định dạng assembly: AT&T vs Intel

	AT&T	Intel
Thứ tự toán hạng	<code>movl source, dest</code>	<code>mov dest, source</code>
Thanh ghi	Có % trước tên thanh ghi <code>%eax</code>	Không có prefix trước tên thanh ghi <code>eax</code>
Lệnh mov	Có suffix <code>movl, movlq, movb...</code>	Không có suffix <code>mov</code>
Địa chỉ ô nhớ	<code>8(%ebp)</code>	<code>[ebp + 8]</code>
Có thể thấy ở đâu?	gcc: option <code>-masm=att</code> (mặc định) objdump: option <code>-M att</code> (mặc định)	<ul style="list-style-type: none">• IDA Pro• gcc: option <code>-masm=intel</code>• objdump: option <code>-M intel</code>

Lệnh mov với định dạng AT&T

	Source	Dest	Src,Dest	C Analog
movq	<i>Imm</i>	<i>Reg</i>	movl \$0x4,%rax	temp = 0x4;
	<i>Imm</i>	<i>Mem</i>	movl \$-147, (%rax)	*p = -147;
	<i>Reg</i>	<i>Reg</i>	movl %rax,%rdx	
	<i>Reg</i>	<i>Mem</i>	movl %rax,(%rdx)	*p = temp;
	<i>Mem</i>	<i>Reg</i>	movl (%rax),%rdx	temp = *p;

Lệnh với định dạng AT&T

Instruction hợp lệ	Instruction không hợp lệ
movl Imm, Reg	movl Reg, Imm
movl Imm, Mem	movl Mem, Imm
movl Reg, Reg	movl Imm, Imm
movl Reg, Mem	movl Mem, Mem
movl Mem, Reg	

- **Imm:** hằng số, có ký hiệu \$ phía trước
- **Reg:** các thanh ghi hỗ trợ trên hệ thống, có ký hiệu % phía trước
- **Mem:** địa chỉ ô nhớ, có thể là địa chỉ cụ thể như 0x100 hay (0x100), hoặc là biểu thức biểu diễn *Imm(Reg1, Reg2, Imm)*
- **Bảng trên đúng với mọi câu lệnh assembly khác**

Lưu ý: Suffix cho lệnh trong AT&T

■ Quyết định số byte dữ liệu sẽ được xử lý, ví dụ lệnh mov

- **movb** 1 byte
- **movw** 2 bytes
- **movl** 4 bytes
- **movq** 8 bytes (dùng với các thanh ghi x86_64)
- **mov** Số bytes tùy ý (phù hợp với tất cả số byte ở trên)

■ Lưu ý: Các thanh ghi dùng trong lệnh mov cần đảm bảo phù hợp với suffix

- Số byte dữ liệu sẽ được move

? Có bao nhiêu lệnh mov hợp lệ trong các lệnh bên?

movl %eax, %ebx

movb \$123, %bl

movl %eax, %bl **X**

movb \$3, (%ecx)

mov (%eax), %bl

Các chế độ đánh địa chỉ bộ nhớ đầy đủ

■ Dạng tổng quát nhất

D(Rb,Ri,S) **Mem[Reg[Rb]+S*Reg[Ri]+ D]**

- D: Hằng số “dịch chuyển” 1, 2, hoặc 4 bytes
- Rb: Base register: Bất kỳ thanh ghi nào được hỗ trợ
- Ri: Index register: Bất kỳ thanh ghi nào, ngoại trừ %rsp hoặc %esp
- S: Scale: 1, 2, 4, hoặc 8

■ Các trường hợp đặc biệt

(Rb,Ri) **Mem[Reg[Rb]+Reg[Ri]]**

D(Rb,Ri) **Mem[Reg[Rb]+Reg[Ri]+D]**

(Rb,Ri,S) **Mem[Reg[Rb]+S*Reg[Ri]]**

leal vs movl

- Với **Src** là 1 biểu thức tính toán địa chỉ

- **movl Src, Dst**

- Tính toán địa chỉ ô nhớ dựa trên biểu thức tính toán ở **Src**
- Truy xuất đến ô nhớ có địa chỉ tính toán được để lấy dữ liệu
- Đưa dữ liệu lấy được vào **Dst**

- **leal Src, Dst**

- Tính toán địa chỉ ô nhớ dựa trên biểu thức tính toán ở **Src**
- ***Không truy xuất ô nhớ***
- Gán trực tiếp địa chỉ tính toán được cho **Dst**
- Ứng dụng: tính toán các biểu thức toán học

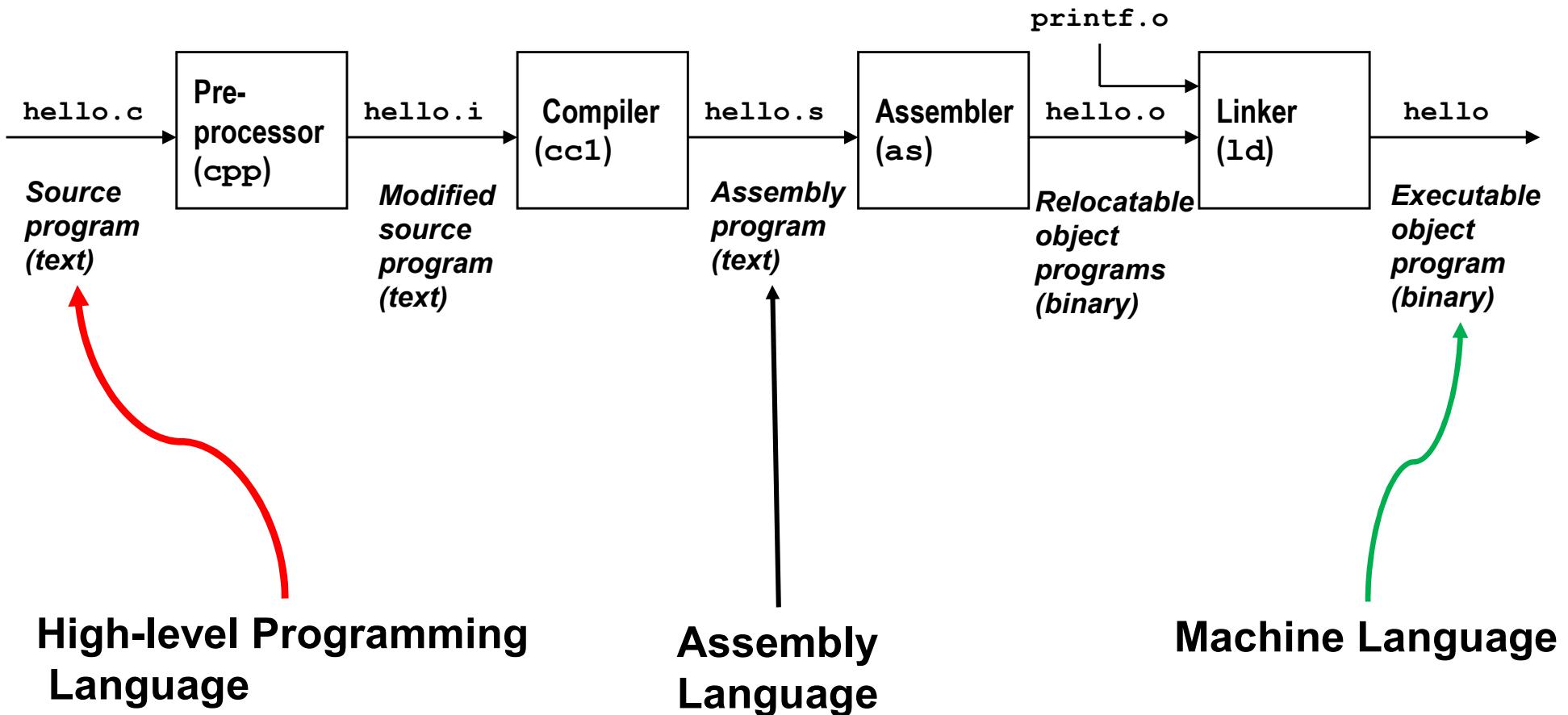
Một số lệnh assembly toán học

Instruction		Effect	Description
leal	S, D	$D \leftarrow \&S$	Load effective address
INC	D	$D \leftarrow D + 1$	Increment
DEC	D	$D \leftarrow D - 1$	Decrement
NEG	D	$D \leftarrow -D$	Negate
NOT	D	$D \leftarrow \neg D$	Complement
ADD	S, D	$D \leftarrow D + S$	Add
SUB	S, D	$D \leftarrow D - S$	Subtract
IMUL	S, D	$D \leftarrow D * S$	Multiply
XOR	S, D	$D \leftarrow D \wedge S$	Exclusive-or
OR	S, D	$D \leftarrow D \vee S$	Or
AND	S, D	$D \leftarrow D \& S$	And
SAL	k, D	$D \leftarrow D \ll k$	Left shift
SHL	k, D	$D \leftarrow D \ll k$	Left shift (same as SAL)
SAR	k, D	$D \leftarrow D \gg_A k$	Arithmetic right shift
SHR	k, D	$D \leftarrow D \gg_L k$	Logical right shift

Nội dung

- **Các nội dung ôn tập:**
 - Các thành phần của hệ thống
 - Assembly Instruction (AT&T)
 - Lập trình mức máy tính
- **Giải đáp các bài tập**

Chuyển đổi từ mã nguồn sang file thực thi

Hiểu các chương trình assembly

- Ngôn ngữ assembly (*chi tiết ở mục trước*)

- Lập trình mức máy tính (machine-level)

- Kiểu dữ liệu
- Điều khiển luồng (rẽ nhánh, vòng lặp,...)
- Thủ tục/Hàm và Stack
- Mảng, Structure, Union

- Linking

- Các topic liên quan đến ATTT

- Reverse engineering
- Buffer overflow
- Truy xuất ngoài mảng

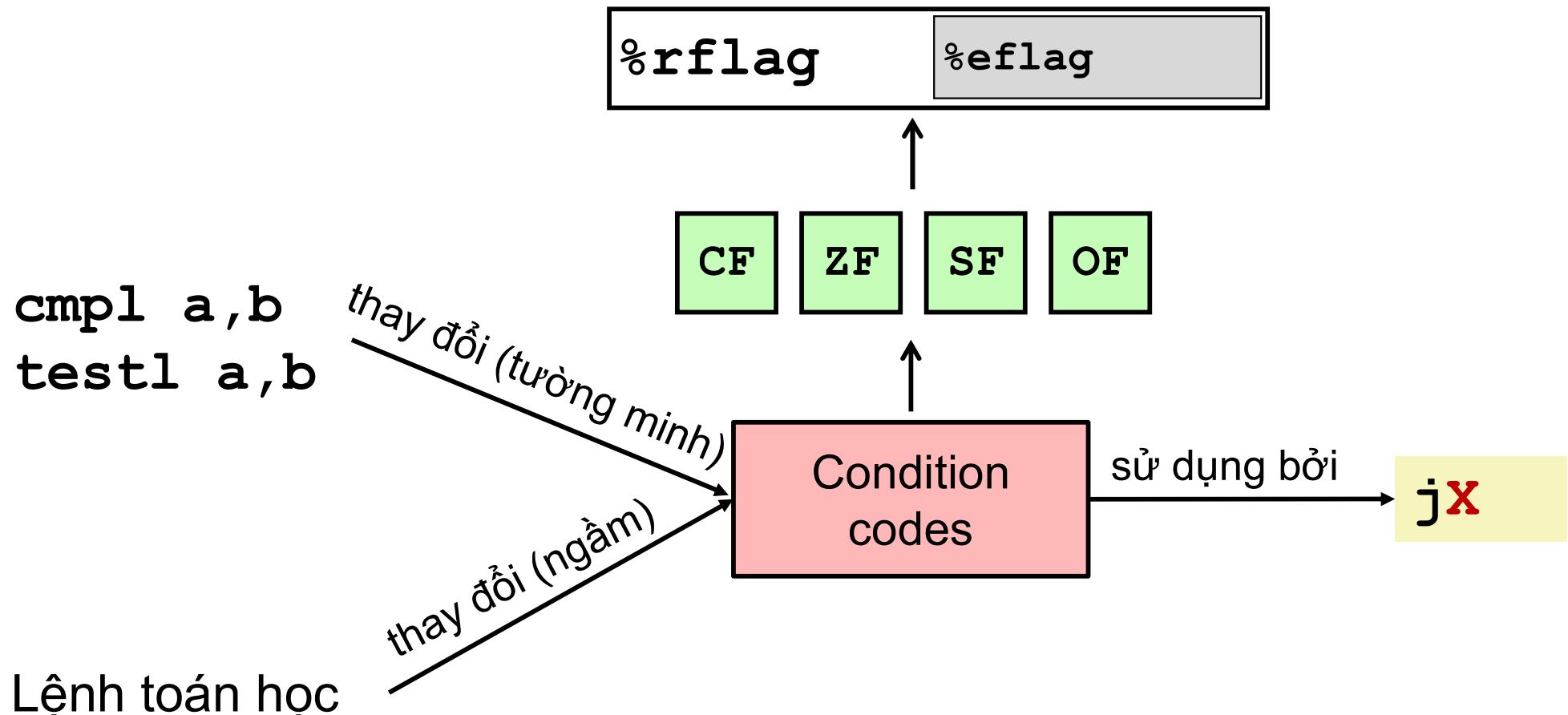
Lập trình mức máy tính (1)

■ Kiểu dữ liệu

C Data Type	Typical 32-bit	Typical 64-bit	x86-64
char	1	1	1
short	2	2	2
int	4	4	4
long	4	8	8
float	4	4	4
double	8	8	8
long double	-	-	10/16
pointer	4	8	8

Lập trình mức máy tính (2)

■ Điều khiển luồng (rẽ nhánh, vòng lặp...)

Các câu lệnh jump

■ Các instruction jX

- **jX** label
- Nhảy đến đoạn mã khác (được gán nhãn label) để thực thi dựa trên các condition codes.

jX	Điều kiện	Mô tả
jmp	1	Nhảy không điều kiện
je	ZF	Equal / Zero
jne	$\sim ZF$	Not Equal / Not Zero
js	SF	Negative
jns	$\sim SF$	Nonnegative
jg	$\sim (SF \wedge OF) \ \& \ \sim ZF$	Greater (Signed)
jge	$\sim (SF \wedge OF)$	Greater or Equal (Signed)
jl	$(SF \wedge OF)$	Less (Signed)
jle	$(SF \wedge OF) \mid ZF$	Less or Equal (Signed)
ja	$\sim CF \ \& \ \sim ZF$	Above (unsigned)
jb	CF	Below (unsigned)

Các câu lệnh jump kết hợp với so sánh

- Các lệnh jump thường kết hợp với các lệnh so sánh/test
 - Kết quả của lệnh so sánh/test quyết định có thực hiện jump hay không.

`cmpl src2, src1`

`jX label`

jX	Điều kiện nhảy
je	src1 == src2
jne	src1 != src2
jg	src1 > src2
jge	src1 ≥ src2
jl	src1 < src2
jle	src1 ≤ src2

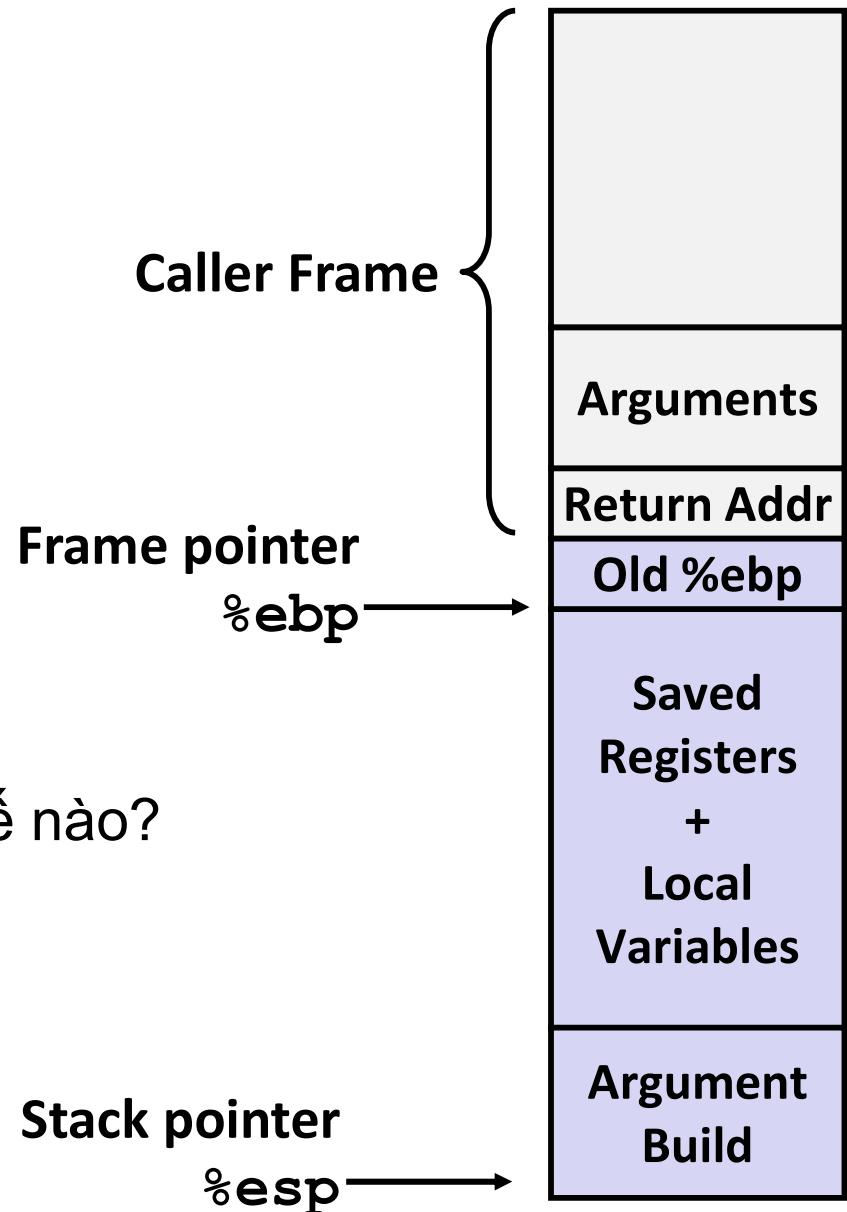
Lập trình mức máy tính (3)

- Điều khiển luồng (rẽ nhánh, vòng lặp...): Từ C sang assembly
 - Code C → Goto Version → Assembly
- **Điều khiển luồng (rẽ nhánh, vòng lặp...): Từ assembly sang C**
 - Rẽ nhánh: các điều kiện so sánh, các đoạn code tương ứng với trường hợp đúng/sai
 - Vòng lặp: điều kiện dừng, cập nhật, thanh toán...

Lập trình mức máy tính (4)

■ Thủ tục/Hàm và stack

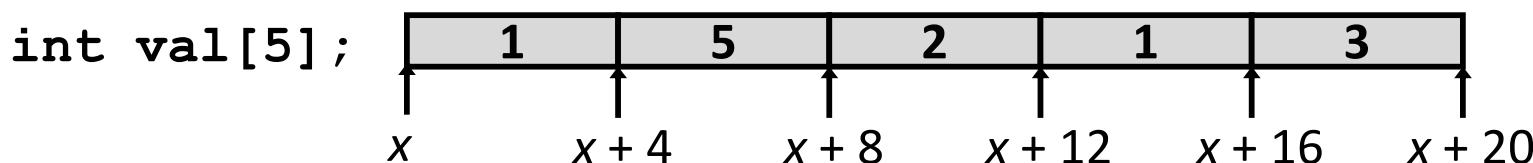
- Stack: %ebp và %esp
 - Tác dụng?
 - Vị trí trả đến?
- Push/Pop
- Call
- Ret
- Địa chỉ trả về, giá trị trả về?
- Vị trí các tham số/biến cục bộ
- IA32 và x86_64 khác nhau như thế nào?

Lập trình mức máy tính (5)

■ Mảng, Structure, Union

- Mảng 1 chiều/2 chiều
- Căn chỉnh trong structure
- Cách xác định vị trí của các thành phần trong mảng/structure/union
- Kích thước tổng của mảng/structure/union
- Truy xuất, gán giá trị cho mảng/structure/union
- Alignment trong structure/union

Lập trình mức máy tính (6)

■ Linking

- Thành phần trong chương trình nào được xem xét là symbol?
- Các kiểu symbol: global, external, local
- Luật phân giải symbol trùng tên: strong hay weak symbol
- *Tái định vị (relocation)*
- Một số section trong cấu trúc ELF: .text, .data, .bss, .symtab

Lập trình mức máy tính (7)

■ Các topic liên quan đến ATTT

- Reverse Engineering (Dịch ngược)
- Buffer overflow (Tràn bộ đệm)
- Truy xuất bên ngoài mảng

HẾT NỘI DUNG ÔN THI :>

Nội dung

- Các nội dung ôn tập:
 - Các thành phần của hệ thống
 - Assembly Instruction (AT&T)
 - Lập trình mức máy tính
- Giải đáp các bài tập

Nội dung

■ Các chủ đề chính:

- 1) Biểu diễn các kiểu dữ liệu và các phép tính toán bit
- 2) Ngôn ngữ assembly
- 3) Điều khiển luồng trong C với assembly
- 4) Các thủ tục/hàm (procedure) trong C ở mức assembly
- 5) Biểu diễn mảng, cấu trúc dữ liệu trong C
- 6) Một số topic ATTT: reverse engineering, bufferoverflow
- 7) Linking trong biên dịch file thực thi
- 8) Phân cấp bộ nhớ, cache (tự tìm hiểu)

■ Lab liên quan

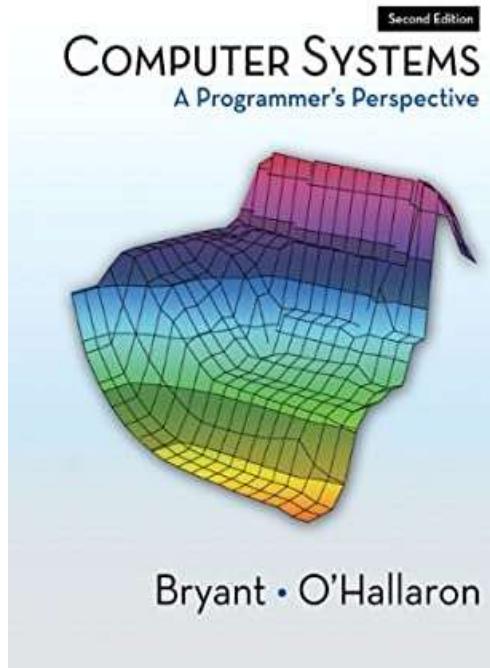
- Lab 1: Nội dung 1
- Lab 2: Nội dung 1, 2, 3
- Lab 3: Nội dung 1, 2, 3, 4, 5, 6
- Lab 4: Nội dung 1, 2, 3, 4, 5, 6
- Lab 5: Nội dung 1, 2, 3, 4, 5, 6
- Lab 6: Nội dung 1, 2, 3, 4, 5, 6

Giáo trình

■ Giáo trình chính

Computer Systems: A Programmer's Perspective

- Second Edition (CS:APP2e), Pearson, 2010
- Randal E. Bryant, David R. O'Hallaron
- <http://csapp.cs.cmu.edu>

■ Tài liệu khác

- *The C Programming Language*, Second Edition, Prentice Hall, 1988
 - Brian Kernighan and Dennis Ritchie
- *The IDA Pro Book: The Unofficial Guide to the World's Most Popular Disassembler*, 1st Edition, 2008
 - Chris Eagle
- *Reversing: Secrets of Reverse Engineering*, 1st Edition, 2011
 - Eldad Eilam

KEEP
CALM
AND
ENJOY YOUR
SEMESTER :)